

תורה ודעת

יו"ל ע"י 'קהל עדת ירושלים' ♦ גליון 91 ♦ פרשיות בראשית - נח ♦ תשרי תשס"ט

ביאורי תורה

מתורתו של רבינו הגאון רבי לייב מינצברג שליט"א

פרשת בראשית

את חסרונותיה. כלומר האדם נברא עבור הבריאה. וגם כאשר נטע האלוקים גן בעדן מקדם והניח שם האדם, היה זה במטרה בכדי 'לעבדה ולשמרה'. האדם מופיע כאן כעבד ומשרת לבריאה, העולם צריך טיפול ושירות בכדי להתקיים ולהתפתח, והאדם נברא למטרה זו בכדי לשמש את הבריאה.

בפרשה זו אין נזכר שהאדם נברא ב'צלם ובדמות אלוקים', אלא להיפך 'וייצר ה' אלוקים את האדם עפר מן האדמה', שמכיון שנוצר עפר מן האדמה, על כן ראוי שיהא הוא משרת את האדמה שממנה נוצר.

והדבר מפליא ביותר וטעון ביאור, הכיצד ישנם גישות כה שונות בתיאור אותה העובדה עצמה. הבדלים מהותיים שמופיעים בשני פרשיות רצופות העוסקים שניהם בבריאת אותו האדם עצמו, אשר לכאורה סותרים זה את זה.

ולצורך ביאור דבר תמוה זה, נקדים את הכלל והיסוד הגדול שביארנו בהא שמצינו בהרבה מקומות שהתורה כופלת את אותה המצווה לאמרה שנית באופן שונה, ובתוספת פרטים מסויימים, דהיינו משום המשך בעמוד הבא

הבריאה והוכנה כראוי בכליל השלמות, יבוא מין האדם הנכבד, וכל היצירה הרחבה והעשירה, הם יכבשוה ולהם תהיה לנחלה, והם ישלטו וירדו בדגת הים ובעוף ובבהמה ובכל הארץ.

וכפי שגם מתואר בזמירות דוד - ותחסרהו מעט מאלוקים וכבוד והדר תעטרהו. תמשילהו במעשי ידיך כל שתי תחת רגליו. צנה ואלפים כולם וגם בהמות שדי. צפור שמים ודגי הים עובר ארחות ימים (תהילים חו-ט).

מטרת בריאת האדם כפי העולה מפרשה זו, היינו שכל הבריאה נבראה לצורך האדם, והאדם מופיע בכדי לזכות בבריאה כולה.

בפרשה השניה כל הגישה היא שונה בתכלית - אלה תולדות השמים והארץ בהבראם ביום עשות ה' אלוקים ארץ ושמים. וכל שיח השדה טרם יהיה בארץ וכל עשב השדה טרם יצמח כי לא המטיר ה' אלוקים על הארץ, ואדם אין לעבוד את האדמה. ואד יעלה מן הארץ והשקה את כל פני האדמה. וייצר ה' אלוקים את האדם עפר מן האדמה ויפח באפיו נשמת חיים ויהי האדם לנפש חיה (ב,ד).

במבט העולה מתוך פרשה זו, מטרת בריאת האדם הוא עבור העולם. שאחר שבבריאת ארץ ושמים חסר שלימות, שלא היה בהם שיח ולא צמח עשב, מכיון שאין אדם שיעבוד את האדמה, על כן יצר האלוקים את האדם אשר הוא יוכל לעבוד את האדמה וישלים

ויאמר אלוקים נעשה אדם בצלמנו כדמותנו וירדו בדגת הים ובעוף השמים ובבהמה ובכל הארץ ובכל הרמש הרומש על הארץ. ויברא אלוקים את האדם בצלמו בצלם אלוקים ברא אותו זכר ונקבה ברא אותם. ויברך אותם אלוקים ויאמר להם אלוקים פרו ורבו ומלאו את הארץ וכבשוה ורדו בדגת הים ובעוף השמים ובכל חיה הרומשת על הארץ (בראשית א, כו-כח).

בפסוקים אלו שבתוך סיפור הבריאה של היום השישי מששת ימי בראשית, מתואר בריאת האדם באופן נשגב ונעלה, בו נברא האדם בצלם וכדמות אלוקים, והוא יהא כובש ורודה ומושל בכל הברואים.

אולם בצד פרשה זו, מופיעה אחריה פרשה נוספת בה מתואר בריאת האדם באופן שונה, פרשת 'אלה תולדות השמים והארץ בהבראם', אין זה רק חזרה וכפילות של אותם העובדות בתוספת הרחבה ופרטים במילים שונות, אלא יש כאן הבדלים מהותיים בכל הגישה ותיאור השתלשלות העניין, עד שמתקבל מבט שונה לגמרי על כל בריאת האדם.

בפרשה הראשונה מופיע לפנינו האדם כמלך הבריאה, שבתחילה בששת ימי המעשה ברא האלוקים את כל חלקי הבריאה וכל הברואים הממלאים אותה, ולבסוף נברא האדם אשר מהות מטרותו היא להיות יצירה בדמותו וצלמו אשר הוא יזכה בבריאה. כלומר שאחר שכלתה כל מלאכת

לציבור המנויים

מי שעדיין לא סידר את התשלום לקראת השנה החדשה
שיפנה לטל' 0527653301
להסדר התשלומים
המערכת

שיש במצוות אלו כמה פנים וצדדים, ומצד כל אחד מהם מתחייבת עשיית המצוה. ולכן חזרה ונשנית מצוה זו בפרשה נפרדת, משום שמצד הגישה הנוספת יש עוד סיבה ומחייב למצוה זו. ובכל פרשה כתובות ההלכות השייכות לגישה המסויימת של המצוה שבפרשה זו.

וכתבנו בזה בקובץ 'תורת בקרבם' (ענייני שבת חלק ב' מאמר ב') - כי יש אשר במצווה אחת מתקיימים שני עניינים מקבילים זה לזה. כלומר כאשר אנו באים ללמוד ולדעת את מהות תוכנה של מצוה כל שהיא מתוך לשונות המקראות, יש שבפרשה אחת עולה ומתבאר כי עיקר יסוד המצווה הוא עניין מסויים, ואילו בפרשה אחרת מודגש יסוד וגדר אחר. ואין בכך כל תמיהה, כי אכן תרומתו איתנייהו, וכל טעם כשלעצמו די בו כדי לחייב מצווה זו, וכל העניינים הללו מתקיימים במצווה זו כאחת. כלומר שזה וודאי שזו מצוה אחת, אלא מכיוון שהיא כוללת כמה אנפין בקיומה, לכן הקיום הנכון שלה הוא, כאשר היא נעשית מתוך כל העניינים הנובעים מכל הפרשיות יחד.

וזה עומק הפשט בדברי חז"ל בכמה מקומות - **דנתא דבריבי ישמעאל, כל פרשה שנאמרה ונישנית, לא נישנית אלא בשביל דבר שנתחדש בה** (סוטה דף ג: ועוד רבים) והנה מאמר זה צריך ביאור דאטו מחמת דין אחד שהתורה באה לחדש במצוה זו, הוצרך לחזור ולשנות כל הפרשה, ולמה לא תכלול התורה כל הדינים שנתחדשו במצוה זו בפרשה אחת, ויהיו כל דיניה מרוכזים במקום אחד. אכן ביאור הדבר הוא כנ"ל דכל פרשה נוספת שנכתבה בתורה באה ללמדנו צד ותוכן מיוחד שנתוסף בכללות המצווה, וזה השורש והטעם לכפילות המצוה ללמדנו צד נוסף ומיוחד זה שבמצווה זו. ונכפלה הפרשה כדי לומר שגם מצד הגדר הנוסף המפורש בפרשה המיוחדת, חלה חובת מצווה זו. והנה צד נוסף זה שבמצווה, הוא שגורם לחידושי הדינים המבוארים באותה פרשה. וממילא מובן שאין חידוש דין זה יכול להיכתב בפרשה הראשונה, שהרי חידוש דין נוסף זה נובע רק מצד הגדר

שנוסף בפרשה שחוזרת ונשנית.

וזה גם הטעם לזה שקיימים שינויי לשון וסגנון בין הפרשיות השונות שנזכרת בה אותה המצווה, והיינו משום שכל פרשה מתייחדת בסגנון משלה כפי המתאים לעניינה וגדרה המיוחד. וכן מה שהפרשיות השונות של אותה מצוה מפורשות בכמה מקומות מרוחקים זה מזה בתורה, הרי זה משום שמקומה של כל פרשה בסדר פרשיות התורה, נקבע לפי התאמת תוכן עניינה וגדרה המיוחד לספר זה ולמקום זה.

והנה פרשת בריאת האדם, הוא בנין אב לכל התורה, והדוגמה הבולטת ביותר למידה הכללית של 'שתי פרשיות' בתורה, שהרי כאן מדובר באותו עובדה של בריאת האדם, והדבר מתואר בשני פרשיות, כשבכל אחד מהם מופיע הדבר מתוך מבט שונה לגמרי.

והיינו שהיה בבריאת האדם גישה כפולה, ולכן אותו אדם עצמו ואותו מעשה בריאה מופיע בשני אופנים שונים, כלומר שהקב"ה ברא את האדם בשני מבטים שונים, האדם יש לו שני פנים ושניהם אמת, ובכל פרשה מתואר פן אחד של בריאתו.

ומכאן יש לנו ללמוד על דרכה של תורה ומידותיה, שכאשר נאמרו שני פרשיות על אותה המצווה, הרי אף שבכל אחד מהם כתובים פרטי דינים שונים במצוה, אין אלו שני מצוות נפרדות, אלא הם מצוה אחת שצריך לקיים אותה עם כל פרטי הדינים ומתוך כלל המבטים והכוונות שהמצווה מופיעה בהם בכל פרשיותיה. ופרשת בריאת האדם היא ההוכחה לכך, שהרי כאן וודאי מדובר על בריאת אותו האדם, ובכל זאת חוזרת התורה ומתארת את בריאתו בשני פרשיות, במילים שונות ובגישה שונה לחלוטין, והיינו בהכרח משום שיש במציאותו ובמהותו של האדם כמה מבטים ופנים.

והנה כמה נפלא הדבר שבמקביל לגישה וליחס של בריאת האדם בכלל אנו מוצאים אותם ההבדלים במטרת בריאת האשה. שבפרשת בריאת האדם כצלם אלוקים ומעמדו כמושל הבריאה, הרי גם האשה

מתוארת בהשוואה גמורה אל האיש 'זכר ונקבה ברא אותם'. כלומר שבבחינה זו האשה באה במטרה להיות - 'אשת חיל עטרת בעלה'. אין היא מופיעה כנחותה דרגה ממנו לבוא לעזר לו, אלא שוה אליו להיות לו כשותף וכזוג. עד כדי כך שיש מ"ד בחז"ל שנבראו 'דו פרצופין', אולם גם למ"ד שנבראה בנפרד ממנו הרי מצד פרשה זו מטרת בריאת האשה היתה מצד שלימות האדם שנברא באופן שיש לו בת זוג המתלווה אליו לכבוד ולתפארת, והוא לרוב חשיבותו ומעלתו נברא כיצירה כפולה.

לעומת זאת בפרשה השניה שבה האדם מופיע ככלי שרת 'לעבוד את האדמה', והונח בגן עדן 'לעבדה ולשמרה'. אף האשה אינה אלא ככלי עזר לסייעו בתפקידו ולהשלים את חסרונו, 'לא טוב היות האדם לבדו - אעשה לו עזר כנגדו'. וכל צורת בריאתה היא על ידי נטילת צלע מן האדם ובנייתו למענו - 'כי מאיש לוקחה זאת' כי מכיוון שממנו לוקחה לכן שורת הדין שתהא משועבדת לו.

*

והנה שני גישות אלו הקיימות במציאותו של האדם משולבות בטבעו וממוזגות בעצם מהותו, שני החלקים משמשים בו, ואלו ואלו קיימים באופי סדרי חייו.

ובאופן כללי חלוקת הדברים היא שבתחילה האדם מכין לעצמו את חפציו וענייניו, ואז הרי הוא בבחינת עבד לעבוד את האדמה והוא משועבד לעולם לתקנו ולהשלימו, ובשעה זו של מלאכה והכנה מתגלה בו אופי העבדות שנברא בו. ויחד עם זה קיים באדם הכח הנעלה של בעלות ושלטון והשגת החפצים, והיינו כאשר הוא מסיים את מלאכתו והדבר כבר מוכן להנאתו ולשימושו אזי הוא המלך והשולט על הבריאה והיא עומדת עבורו לשירותו ולשימוש. וכך ברא אותו ה' שסדר חייו יהיה מורכב באופן כזה שתחילה יוצרך להכין את הדברים ואחר כך יהיה לו אותם ויזכה בהם, ובשעה שמכין הוא בחינת עבד, וכשיש לו אותם הוא כמלך.

שלא עמל בו יתננו חלקו, גם זה הבל ורעה רבה. וגו'. אין טוב באדם שיאכל ושתה והראה את נפשו טוב בעמלו, גם זה ראיתי אני כי מיד האלוקים היא. כי מי יאכל ומי יחוש חוץ ממני. כי לאדם שטוב לפניו נתן חכמה ודעת ושמחה, ולחוטא נתן ענין לאסוף ולכנוס, לתת לטוב לפני האלוקים, גם זה הבל ורעות רוח (קהלת ב, כא-כו).

וכשם שבגן עדן היה מוכן לפני האדם 'כל עץ נחמד למראה וטוב למאכל', ואחר החטא הושפל מאכלו 'ואכלת את עשב השדה'. כמו"כ הצדיק זוכה אף בעולם הזה לטעום טעם גן עדן. כדאיתא - **שנים אוכלין בקערה אחת זה טועם לפי מעשיו וזה טועם לפי מעשיו** (אבות דרבי נתן פרק לו). והדבר פשוט שאין הדברים אמורים רק בקערה ומאכלים, אלא בכל ענייני העולם וחפצי האדם, כל אחד ואחד טועם לפי מעשיו.

ובירידת המן ראו זאת בעליל שהצדיקים ירד להם המן בפתח ביתם והרשעים היו צריכים לטרוח ולצאת בשדה ללוקטו. וכן באכילת השליו הצדיקים היו אוכלין אותו בשלוחם ולרשעים היה דומה לקוצים. כדאיתא כל זה בגמ' (יומא עה).

וזה ההבדל בין אומות העולם לעם ישראל שנבדלים הם במהותם, כי אומות העולם אחר חטא עץ הדעת אבדו מעלתם וירדו ממדריגתם ונפסד מהם צלם האלוקים, עד כדי כך שנמשלו כבהמות ואיבדו את שם 'אדם' שבהם, כמו שאמרו 'אין אומות העולם קרויים אדם'. ורק לעם ישראל חזר דרגת צלם אלוקים, ונקרא עליהם שם 'אדם' כדאיתא בחז"ל (יבמות סא).

וכך הוא חלקו של עם ישראל לזכות בבחינת המלכות 'ורדו בדגת הים ובכל הארץ', שכל העולם לא נברא אלא בשביל ישראל, וחלק העבודה והעזר נשאר לחלקם של האומות. וכדאיתא - **בזמן שישראל עושין רצונו של מקום מלאכתן נעשית על ידי אחרים שנאמר ועמדו זרים ורעו צאנכם** (ברכות לה).

נערך ע"י הרב י.מ.ו.

פלאים במדריגתו עד שהתגבר צד העבדות ונעשה לעיקר, שרוב ענייניו הם בצד העבדות ומיעוטם בחלק הזכיה והשגת החפצים.

אם מתחילה היה העיקר בו הצלם והדמות, ובחינת העפר מן האדמה היה בו רק מעט שבמעט, הרי עתה הומעטה קומתו והצלם והדמות הם שנעשו מעט שבמעט, והגיע למצב של 'נמשל כבהמות נדמו'. וכמו כן, במקום 'גן עדן' שבו מוכן 'כל עץ נחמד למראה וטוב למאכל', הרי עתה גבר המצב של 'בזיעת אפך תאכל לחם' ורק אחר יגיעה מרובה יזכה למעט קורת רוח בסופו של דבר. וכמו כן, חלק 'ורדו בדגת הים וגו' ובכל חיה הרומשת על הארץ' שהחיות נשמעות ונכנעות תחת צלמו האלוקי ועומדים לשירותו, מרדו בו החיות ונעשה 'ואיבה אשית'. (עיין רמב"ן ויקרא כו). כמו כן האשה אשר היתה מתחילה בהשוואה אל האדם בבחינת 'אשת חיל עטרת בעלה', הרי עתה בעקבות החטא הושפלה ונעשה מעמדה נחות ביחס לבעלה - 'והוא ימשל בך', משום שהתגבר יותר הצד של 'אעשה לו עזר כנגדו'.

אכן אף שהשתנה והושפל במאד סדר חייו של האדם, אולם בכל זאת לא השתנה מהות ומציאות האדם והרכבתו משני החלקים, אלא שבעקבות החטא גבר החלק הנחות של מציאות בריאתו, ומעתה הוא עיקר הגוון הקובע את מהות החיים של האדם.

והנה מכיון ששינוי זה נעשה כתוצאה מהחטא, והחטא הוא ששיבש את היחס הרצוי והנעלה בין שני הצדדים שבאדם. על כן עניין זה תלוי תמיד בצדקתו של האדם, וכמידת זכאותו כן הוא זוכה יותר לחלק של בחינת גן עדן ומלכות וצלם אלוקים, ומאידך טירחתו מועטה וכפי שאמרו חז"ל 'זכו מלאכתן נעשית על ידי אחרים'.

ולעומת זאת הרשע אובד ברשעו ועיקר חלקו הוא העבדות והעמל, וכמו שמתואר בחכמת שלמה המלך שהאלוקים נותן בלב הרשע לעמול ולכנוס רוב עושר ולבסוף ניתן הכל למי שטוב בעיני האלוקים - **כי יש אדם שעמלו בחכמה ובדעת ובכשרון, ולאדם**

ואין בסדר זה גנאי של 'עבדות', שכן הפחיתות בכך היא רק כאשר הוא עבד לאחרים, אבל כאשר מכין לעצמו הרי אדרבה, יש בכך חשיבות ומעלה. ונראה שזה גופא הטעם שנברא כך, דהיינו בכדי שיהיה לו את העונג שהוא עושה לעצמו כעניין שאמרו 'רוצה אדם בקב שלו'. כי גם זה מחשיבותו של האדם, שהוא יוצר לעצמו את ענייניו והוא שותף בהכנת הדברים, וזה גם רוממות וגדולה למעמדו שאינו רק ניזון מנהמא דכיסופא ונסמך על שולחן אחרים, אלא ניתן לו ההרגשה הנעימה שהוא בעצמו גם סיבה להכנת צרכיו.

שני מהלכים אלו המלווים את צורתו של האדם, מתחלקים הם אף בין יום השבת לימות החול. כאשר בימות החול משתלט יותר חלק העבדות והאדם נעשה משמש לבריאה 'ששת ימים תעבוד ועשית כל מלאכתך'. והוא עובד לתקן ולהשלים את העולם. וביום השבת מאיר בו צלם האלוקים והריהו כבגן עדן, והוא מופיע כמלך העולם והבריאה כולה מוכנת עבורו להנאתו ולכבודו 'כי שמחתני ה' בפעליך'.

ובעיקרם של דברים כך היא החלוקה מאז ראשית הבריאה שהיא מורכבת ומשולבת משני דרכים אלו, גם יגיעה להשגת הדברים וגם שעות של קורת רוח כאשר זוכים אליהם ומשיגים אותם. אכן בשיעורם של הדברים חלו שינויים כבירים. כי מתחילה בעת בריאת האדם היה החלק של העבודה באופן מזערי בשיעור מועט ביותר, רק בכדי לצאת ידי חובת ההרגשה של השתתפות בפעולה. ובמעט עבודה כבר היה לו השגת הדברים ומיד נעשו מוכנים עבורו וזה עניינו של הנחת האדם בגן עדן, דהיינו שהצמיח ה' שם כל אילנות טובות ומוכן עבורו כל טוב שבעולם, ורק מעט שבמעט ניתן לו גם תפקיד של 'לעבדה ולשמרה', שהוא כאמור למען ההרגשה הטובה.

אמנם כאשר חטא האדם בעץ הדעת הרי אף שביסודו נשאר האדם כפי שהוא משורש יצירתו מורכב משני החלקים של עבדות ומלכות, אולם הושפלה קומתו וירד

שאו מרום עיניכם

אחר דור שממנה אנו יודעים בבירור מוחלט כי הראנו לדעת כי ה' הוא האלוהים אין עוד מלבדו. והוא השורש והבסיס שכל יהודי חייב בזה, והיא העדות שאי אפשר להזימה, ההוכחה הפשוטה והאדירה שאינה צריכה סיוע כלל, כי די בה בכדי להיות משוכנע בדרגת הבירור הגבוהה ביותר בלי שום ספק, בכל הדברים שיהודי צריך להאמין ולדעת.

ובימינו הדבר אף נקל מאשר בימי קדם, בתקופת התנ"ך עדיין שלט יצא דעבודה זרה, ולמרות שהוא שטות והבל הרי אנו רואים כמה אזהרות הוצרכו בתורה ובנביאים, ובכל זאת נכשלו בזה, וכמה טענות והטפות מעלה הנביא נגד עובדי עבודה זרה. ותודה לה' היום כבר אין בעולם אנשים בני תרבות שטועים בזה, והולך ומתקיים מה שאנו מבקשים 'ועל כן נקווה - להעביר גלולים מן הארץ'. וכיום ידוע לכל שכל חלקי הבריה למן צרור עפר קטן, עד לכוכב שמיימי ענק כולם מורכבים מאותו חומר, וכל מערכות היקום כולם כפופים לאותם חוקי הבריה. ובאותו הגיון שמתייחסים לרעיון שגריר עפר ברא את העולם, כך יתעורר אותו גיון שיהיה, יש לו איזה כח עצמי גדול ומורכב ככל שיהיה, יש לו איזה כח עצמי לפעול משהו ולברוא או להנהיג דבר בעולם.

ובתקופתנו שאנו עומדים באחרית הימים, עוד נתווסף התבוננות נפלאה לחזק ולאמץ איתן אמונתנו, מופת גלוי אשר נראה לעינינו אנו. כאשר כל האזהרות ונבואות התוכחה שנאמרו בתורה ובדברי הנביאים מראש על העתיד, כל הדברים נתקיימו במילואם לא נפל דבר מכל אשר הועדנו והוזהרנו, הגלויות ושליבים השונים.

ועולה על כולנה עצם קיומו של עם ישראל, כבשה אחת בין שבעים זאבים, מכח ההבטחה והברית הנצחית כי לא ימאסם ולא יכלו עם ישראל לעולם, וגם התורה לא תשכח מהם לנצח. שזה הדבר המפליא ביותר, כאשר לאורך אלפי שנות גלות, שכל העולם השתנה ותרבויות וממלכות חלפו ועברו, ועם ישראל חי וקיים. וכל זאת למרות הגזירות והרדיפות של אומות העולם שכוונו כולם במטרה להשמיד את הגוי הקטן הזה ולהשכיחו ולנתקו מן התורה והמצוות, ובכל זאת עם ישראל חי וקיים והתורה פורחת ומתרחבת. ומופת זה עולה בפלאיו על הניסים הגדולים ביותר וכמו שכתב היעב"ץ (בסידורו סולם בית אל חווק ב') מי שיעיין ביחוד עניינינו ומעמדינו בעולם, אנחנו אומה שהפזורה... מה רבים היו צרינו, מה עצמו נשאו ראש הקמים עלינו מנעורינו, להשמידנו לעקרנו לשרשינו... גם לא יכלו לנו לאבדנו ולכלותינו... חי נפשי כי בהתבונני בנפלאות אלה

שנעשולנו לעינינו ביציאת מצרים ובהליכה במדבר ובכיבוש ארץ ישראל. וכמו שכתוב - **כי שאל נא לימים ראשנים וגו' הנהיה כדבר הגדול הזה או הנשמע כמוהו. השמע עם קול אלוהים מדבר מתוך האש וגו'. או הנסה אלוהים לבוא לקחת לו גוי מקרב גוי במסות באותות ובמופתים וגו' אתה הראת לדעת כי ה' הוא האלוהים אין עוד מלבדו** (דברים ד, לב).

ומסופר על מרן החפץ חיים זיע"א שראה פעם את בנו מעיין בספר מורה נבוכים להרמב"ם, אשר בו מבוסס ידיעת האלוהות על פי החקירה הפילוסופית, ואמר לו שספר כעין זה היה בו צורך עד ליציאת מצרים ומתן תורה, אך מאז והלאה הרי אנו ראינו בעינינו הכל, וה' התגלה לעיני רבבות אלפים ואין אנו זקוקים להכרעה על פי חקירות והוכחות.

וכל המאורעות המסופרים בתורה הרי הם מקובלים וידועים לנו בידיעה ברורה ומוכחת, שהרי עם שלם ראה את הכל והעבירו זאת לבניהם אחריהם, וכל המאורעות הללו בעת התרחשותם היו נוכחים להם כל העם, והמסורת ברורה בלי הפסק, וכל הפרטים מסופרים בתנ"ך לאורך כל השנים, והרי לא יתכן שביום אחד מן הימים החלו עם שלם להאמין כי אירעו מאורעות כבירים כאלו לאבותיהם אשר לא שמעו אותם מהם מעולם.

וזה לשונו של המבי"ט בספר 'בית אלוהים' - **הם עצמם עדים שנתקיים מה שיעד להם, והם עדים על כל התורה כולה, כי הספק שישתפק בדת אחת מן הדתות הוא, כשהיא נמסרה מפי המייסד אותה אליהם ואינם יודעים מה טיבה אם היא אלוהית אם לא, אבל כשהמון רב מעם חכם ונבון כמו שהיו יוצאי מצרים הם עדים שהם קבלו אותה וכתוב בה דברים שקרו להם ודברים שנתיעדו להם, כמו בתורתנו הקדושה שכתוב בה כל מה שאירע למקבלים עצמם מיום עלותם מארץ מצרים עד יום בואם אל ארץ נושבת, מן הניסים והנפלאות שנעשו להם ביציאת מצרים ובמדבר, איך אפשר שישנה משה ויאמר מדעתו שום דבר מכל מה שעבר כי הם היו יכולים להכחישו בפניו.** (שער היסודות - פרק לא).

והחת"ס כתב - **הנה אין לנו בכל התורה שום דבר שאין אנחנו בעצמינו עידי ראיה, חוץ מפרשת בלעם כי כל מופתי מצרים ומדבר, את הכל ראו עינינו ונעשו לפני ששים רבוא ולא נשאר אחד מכל ישראל מבחוץ שלא ראה - - ואין האבות מנחילים שקר לבניהם והוי ליה כאילו ראינו בעינינו** (שו"ת יו"ד סימן שנו).

וזו הדרך העיקרית של ידיעת ה' - ב'אמונה פשוטה', המבוססת על המסורת והקבלה דור

בראשית הכל עומד השורש והעיקר הגדול, והוא - ידיעת ה', לדעת כי האלוהים אלוהי ישראל הוא הבורא הוא ממציא כל נמצא וכל הנמצאים משמים וארץ לא נמצאו אלא ממנו. והוא לבדו העושה לכל המעשים והמנהיג את כל הברואים.

וידיעה גדולה ויסודית זו הריהי אמת פשוטה נהירה וברורה, ואינה צריכה להוכחות עמוקות וסבוכות, אלא היא ידיעה שכלית כמו ידיעת חשבון פשוט. ואף שנקרא 'אמונה' אין הכוונה שיש כאן סוג הכרה עמומה, וכאילו שצריך להאמין בדבר שאינו פשוט לו, אלא מכיוון שאין הדבר נתפס בחושים ואינו נראה בעיני בשר, לכן נקרא אמונה, אבל וודאי הוא נודע וברור במחשבה והתבוננות ונראה בעיני השכל, וכפי שדבר זה נקרא בתנ"ך בשם ידיעה - 'אתה הראת לדעת', 'ידיעת היום והשבות אל לבבך', 'דע את אלוהי אביך'.

ואכן יש במוני המצוות שלא חישוב את האמונה וידיעת ה' כמצוה במניין המצוות. והיינו משום שאין מקום לצוות על כך, שהרי הוא דבר פשוט ונהיר [וכמו שאין מקום לצוות על הידיעה שעכשיו הוא יום או לילה. שהרי זו ידיעה ברורה ופשוטה].

וגם אלו שכללו את האמונה במניין המצוות, הכוונה בזה שיש מצוה לזכור תמיד ידיעה זו, להתהלך עמה, לא לשכוח ולא להסיח דעת מכך. וגם להעמיק ולהתבונן בזה באופן שיגיע להתרגש מרוממותו יתברך להעריצו ולעמוד ביראת הכבוד לפניו, ולהשתאות מקדושתו הבלתי נתפסת. וכן להתנהג בהתאם לידיעה זו, לבטוח ולבקש ולהודות לו יתברך.

והנה בספרים האריכו והרחיבו באר היטב בעניין היסודי הזה של ידיעת ה' והאמונה, כל אחד בסגנונו וכפי הדרך שנראה לו שהיא היותר קרובה אל הלב. ובתמצית הדברים יש בזה שלשה דרכים עיקריות.

הדרך הראשונה שהיא ברורה לכולי עלמא, היא הדרך של 'אמונה פשוטה'. ולכל השיטות הבסיס הראשון היא האמונה הפשוטה.

ויש לדעת ש'אמונה פשוטה' אין הכוונה שאמונה זו אינה מבוססת על השכל וההגיון, אלא היא נקראת פשוטה משום שאין היא באה להתבסס על חקירות פילוסופיות. אך וודאי היא מוכחת לכל בר דעת.

הבסיס שעליו אנו משוכנעים ובהירים באמונתנו בלא שום פקפוק הוא מצד הקבלה והמסורת שנמסר לנו עשרות דורות מאב לבן שכל דור מסר לבניו אחריה את כל מה שכתוב בתורה שה' יתברך הופיע ונתגלה עלינו במעמד הר סיני, וכל הניסים

וראו פי ברא אלה

גדלו אצלי יותר מכל ניסים ונפלאות שעשה

ה' יתברך לאבותינו במצרים ובמדבר ובארץ ישראל, וכל מה שארך הגלות יותר נתאמת הנס יותר ונודע מעשה תקפו וגבורתו. ובפרט בדור האחרון לאחר השואה האיומה אשר כילתה את מיטב חלקו של העם היהודי, ונותרו אך אחד מעיר ושניים ממשפחה, ולמרות הכל שומר ישראל לא ינום ולא יישן, ועם ישראל שוב עולה ופורח, וגם התורה מתעצמת ומתחזקת. וכל זאת עדות נאמנה על אמינות תורתנו הקדושה, כי רק המגיד מראשית אחרית - קורא הדורות מראש, הוא שבידו להודיע מתחילה את אשר יקרא לאורך ימות עולם עד לאחרית הימים ואות הוא על היות ה' מלך העולם המנהיגו כרצונו.

ובאופן כללי, בדור האחרון ירד בעולם קרנה של הכפירה, והאמונה בה' הולכת ונעשית נחלת כל יושבי תבל, נתפשטה ההבנה הברורה שלא יתכן שהעולם נעשה מעצמו, ואנשי המדע כבר מודים על האמת והגיעו למסקנה כי בוודאי יש אלוקים בארץ. וכיום תמהים כיצד בעבר העלו בני אדם ברעיונם מחשבות סכל ושטות כאלו, שהעולם נעשה מעצמו.

בימינו גם פתוח הלב להבין ולהשכיל שאין שייך שיהיה דבר קיים קדמון מאז מעולם אלא אם כן הדבר הזה הוא מחוייב המציאות. השאלה הפשוטה 'מה פתאום שיהיה כלל' מתעוררת היום אצל כל בעל שכל. ומכיון שכל הבריה הרי אינה מחוייבת המציאות אזי בהכרח שמישהו יצר אותה, ובהכרח שהסיבה לכל מה שנמצא הוא האלוקים שהוא בוודאי מחוייב המציאות - כלומר שהוא קיים מחמת עצמו והוא קדמון שאין צורך לקיומו לסיבה קודמת. וההבנה הנשגבה הזאת שהיתה בעבר נחלת מועטים בני העליה המעמיקים, נעשית בימינו מובנת לכל בר דעת המתבונן היטב, והדבר מתיישב על לבו. (ועיין מה שהרחבנו בזה בתורה ודעת גליון 51 מדור 'חכמה ומוסר').

עוד יש דרך להוכיח את אמינות ה' ומלכותו, על ידי חקירה ופילוסופיה, ואכן היו רבים ובראשם הרמב"ם שראו זאת למצוה גדולה לברר מתוך בירור שכלי את מציאות ה' והנהגתו.

ופשוט שגם לשיטתם אין זה בכדי לאמת ולבסס את האמונה, כי כאמור שלמען ידיעת האמת די באמונה פשוטה וקבלת המסורת ואין נצרך לכך שום הוכחה נוספת.

אלא שלשיטתם יש מצוה בכך, בכדי להגביר את תסיסת הדברים בלב ואת מוחשיותם, שכאשר הדבר ברור ומוכרע על ידי הוכחה וחקירה שכלית, זה נעשה יותר מוחש וכאילו נראה לעיניים, ועל

ידי כך האדם חי יותר את ידיעות האמונה והם יותר פועלים בקרבם. כלומר ש"ל שזה הידור ושלימות ותוספת איכות בידיעת האמונה, אך לא בכדי להבהיר את הספק, כי אחרי ההתגלות ומסורת הדורות אין כל מקום לספק, וכל העסק בחקירה הוא רק בכדי להעצים ולחקוק את הידיעה ברגשי הלב.

אולם על שיטתם של הרמב"ם וסיעתו חלקו רוב הראשונים, וסברו שאם יקבע כן ללכת בדרך זו ולעסוק בעניינים אלו שיש בהם מושכלות והבחנות עדינות הרי רבים מן ההמון לא ידעו לעמוד עליהם נכונה ועלולים להסתבך, ובמקום שזה יביא חיזוק באמונה זה עלול להביא את ההיפך. וזה גם ייצור רושם כאילו האמונה הפשוטה והמקובלת אינה דיה בכדי להעמיד את הדת על תילה, ויכול לבוא ליד הפסד יותר משכר.

עוד יש דרך של אמונה שלימדוה בבית מדרשם של הבעש"ט ותלמידיו, והוא 'אמונה למעלה מטעם ודעת', כלומר הרגשת הלב בחינת 'לבי אומר לי', והיינו שלב טהור מרגיש את אמינות מציאות ה', והוא מעין רוח קדושה וחוש נבואי, וכל ישראל בני נביאים הם ומי שזוכה להרגיש כן [הרגשה אמינית לא דמיונית], הרי הוא עבור למעלה מכל הוכחה המבוססת על שכל והגיון, וידיעת ה' מתיישבת על לבו כאילו ממש רואה בעיניו. והוא מרוממות וקדושת עם ישראל, שיש בפנימיותם הרגשת האמת, וכל יהודי אשר מטהר את לבו שורה עליו רוח ה' המלמדת אותו את אמינות הדבר הנשגב הזה, ונעשה איתן ואמיץ בלב.

וגם גישה זו אל האמונה נקראת בפירוש 'אמונה פשוטה' יען שאינה נובעת מהוכחות וראיות, אולם נראה שאין דרך זו באה במקום הגישה היסודית של אמונה פשוטה המבוססת על קבלת ומסורת הדורות מאב לבן עד יציאת מצרים, שזה הבסיס האיתן בכל המצבים המשתנים על האדם. אלא רגש קודש זה של אמונה למעלה מטעם ודעת, הוא רגש נעלה המחזק ומעצים את איכות האמונה. וגם מי שזוכה להשיגה, על ידי כך מגיע בנקל לרגשות של אהבה ויראה ועמידה לפני ה' במוחשיות ומביאה אותו לדביקות והשתוקקות להשי"ת.

אמנם עיקר רוממות מעלת דרגה זו של 'אמונה למעלה מטעם ודעת' היא משום שחש ומרגיש בעצם נפשו את מציאות ה', והרי זה כאילו שיש לו ידיעה והכרה בעצמו יתברך כביכול. ואמונתו וידיעתו את ה' אינה מבוססת רק על מופת והוכחה, מה שאין כן כל הדרכים הקודמים הם

רק הוכחות ומופתים על מציאות ה'. ואלו הם דבריו הנפלאים של גאון ישראל וקדושו האדמו"ר מצאנז זיע"א שכתב בספרו 'דברי חיים' על התורה - **מקור הדעת הוא כח נפשי שהאדם מכיר מעצמות נפשו הדבר לא מאומד, רק כמו שאדם המכיר חבירו שראוהו ואז מכירו בעצם, אולם אם אין מכירו בעצם רק שיודע סימני גופו ואומדנות, זה לא מיקרי ידיעה, רק הוכחה שזה הוא פלוני לפי הסימנים שבו, אבל אם עצם הנפש מכיר לחבירו זה הוא עצם הידיעה. וכתוב בתורתנו הקדושה, 'אתה הראת לדעת', היינו שאנו יודעים על ידי הראיה, כי עצם נפשותינו מדובקים בו יתברך שמו ויתעלה זכרו, ולכן אנו יודעים לא על פי חקירה אנושית רק בהבנה אמינית** (סוכות ד"ה בפסוק בסוכות תשובו), וכן חוזר ונשנה יסוד זה ברבים מספרי החסידות. והיא דרגת דביקות רוממה ואשרי האדם המגיע אליה, שהיא פיסגת המעלות של האמונה וידיעת ה'.

גם מרן החזון איש זיע"א בריש ספרו 'אמונה ובטחון', בדברו על התבוננות המביאה לאמונה, משלב בתוכה גישה זו של רגשי קודש והרגשת הנפש - **מדת אמונה היא נטיה דקה מעדינות הנפש, אם האדם הוא בעל נפש, ושעתו שעת השקט, חפשי מרעבון תאווני, ועינו מרהיבה ממחזה שמים לרום, והארץ לעומק, הוא נרגש ונדהם, כי העולם נדמה לפניו כחידה סתומה, כמוסה ונפלאה, והחידה הזאת מלפפת את לבבו ומוחו, והוא כמתעלף, לא נשאר בו רוח חיים, בלתי אל החידה כל מעיינו ומגמתו, ולדעת פתרונה כלתה נפשו, ונבחר לו לבוא באש ובמים בשבילה, כי מה לו ולחיים, אם החיים הנעימים האלו נעלמים ממנו תכלית ההעלם, ונפשו סחרחרה ואבלה וכמהה להבין סודה ולדעת שרשה והשערים ננעלו. - - - כאשר זכה שכל האדם לראות אמינות מציאותו יתברך מיד נכנס בו שמחת גיל אין קץ, ונשמתו נעימה עליו, והדמיון משלים עם השכל לחזות בנועם ד', וכל תענוגי בשרים חמקו עברו, ונפשו העדינה מתעטפת בקדושה וכאילו פירשה מגוף העכור ומשוטטת בשמי שמים. ובהעלות האדם בערכי קודש אלו, נגלה לפניו עולם חדש, כי אפשר לאדם בעולם הזה להיות כמלאך לרגעים, וליהנות מזיו הקודש, וכל תענוגי עולם הזה כאפס נגד עונג של דביקות האדם ליוצרו יתברך. הכח הטמיר הלזה הוא אחד הכוחות הטמירים שנתן היוצר בנשמת האדם, וכח זה מעיד על קשר הגבר ליוצר כל היצורים, ואשר נברא לעבוד את בוראו ולדבקה בו.**

קריאת השמות במעשי בראשית

רופף עד שגער בהם הקב"ה. כמו שהובא ברש"י - **ביום הראשון עדיין לחים היו, וקראו בשני מגערת הקב"ה באומרו יהי רקיע וז"ש (איוב כו) עמודי שמים ירופפו.** (ועיין גמרא חגיגה יב.).

ועיין ברבינו בחיי עה"ת (ויקרא ב"ג) - **וכן אמרו במדרש מים התחתונים נקראו מים בוכים, ולמה נקראו מים בוכים, כי בשעה שחלק הקב"ה את המים נתן אלו למעלה ואלו למטה, התחילו מים התחתונים בוכים, וזהו שכתוב (איוב כח) מבכי נהרות חבש. אמר רבי אבא בבבלי נתפרשו המים התחתונים מן העליונים, אמרו אוי לנו שלא זכינו לעלות למעלה להיות קרובים ליוצרנו, מה עשו העיזו פניהם ובקעו תהומות ובקשו לעלות, עד שגער בהן הקב"ה שנאמר (ישעיה מג) הנותן בים דרך ובמים עזים נתיבה, (נחום א) גוער בים ויבשהו.** (ועיין בתי מדרשות ח"א - סדר רבה דבראשית אות י - וידועים דברי התיקוני זוהר שהמים התחתונים בוכין - אכן בעינינו למהוי קדם מלאך (תיקון מ' דף פ.)).

הרי לפי דברי מדרש זה, היו המים צריכים לגערה כדי להעמיד ההבדלה, שלא יעלו המים התחתונים. וזה כמו שביארנו שהגערה היא נתינת גבול, וזה הקריאת שם, שרק המים העליונים הם 'שמים', והתחתונים אינם שמים ואין להם רשות לבוא שם.

ומצאתי עוד כע"ז במדרש רבה פרשת בחוקותי - חוקים שבהם חקקתי את השמים והארץ שנאמר (ירמיה לג) אם לא בריתי יומם ולילה חוקות שמים וארץ לא שמתי. חוקים שבהם חקקתי את השמש ואת הירח שנאמר (שם לא) כה אמר ה' נותן שמש לאור יומם, חוקות ירח וכוכבים לאור לילה. חוקות שבהם חקקתי את הים שנאמר (משלי ח) בשומו לים חוק. חוקות שבהם חקקתי את החול שנאמר (ירמיה ה) אשר שמתי חול גבול לים. חוקים שבהם חקקתי את התהום שנאמר (משלי ה) בחוקו חוג על פני תהום. חוק וחוג לגזירה שוה (ויק"ר לה, ד.).

הרי קרא לגבולות חוקים, ומנה שלשה גבולות אלו, יומם ולילה, גבול לים, גבול לשמים וארץ דכתיב חוקות שמים וארץ, וכמו כן חוק התהום הוא הגבול בין שמים וארץ שהרי התהום הוא מים התחתונים.

והוצרכו קריאות הללו רק בבריאת שלשת הימים הראשונים שכל עניינם היה הבדלה של סוגי חלקים בבריאה, האור והחושך, שמים וארץ, ובארץ עצמה ארץ וימים, שהיה בבריאתם הבדלה ממצבם הטבעי ולכן הוצרך לשים גבולות שלא ישובו. אבל שאר הברואים לא הוצרכו לגבולות אלו.

המשך בעמוד ח'

'אף תכון תבל בל תמוט', שהשבח של מלכות ה' הוא שלא רק שברא את העולם אלא גם מקיימו שאינו נמוט.

(ואפילו אם נאמר שישארו במצוותם להקוות במקום אחד עדיין יכולים ללכת יחדיו למקום אחר ולא יהיו קבועים במקומם).

וקריאת השם היא קביעת המקום, שמקום זה הוא ים ולא ארץ, ומקום היבשה יהיה ארץ ולא ים. וזה עצמו הוא המקור לקביעת גבולות הנזכרת בפסוקים הללו.

ובגמרא - **אמר ריש לקיש בשעה שברא הקב"ה את הים היה מרחיב והולך עד שגער בו הקב"ה שנאמר גוער בים ויבשהו** (חגיגה יב.). וכן איתא בכמה מדרשים (ילקוט שמעוני בראשית רמז ח, מדרש תהילים צג, שמו"ר טו - כב) שהים ביקש לחזור ולכסות את הארץ. ועפ"י המבואר הרי תנועה זו מרומזת בתורה, ועל כן הוצרך קריאת השם 'ויקרא אלוים ליבשה ארץ', והוא הוא הגערה שגער בים, וקריאה - גערה זו הציבה את הגבול.

ב. וכך הוא גם בעניין אור וחושך, שתחילה הבדיל ה' בין האור ובין החושך והיינו שיהיו לכל אחד זמנים מיוחדים ולא ישמשו בעירבוביא, אך עדיין לא נקבע לזה סדר קבוע של חצי יממה ושיהיה גבול לכל אחד. וקריאת השם, היא שקבעה שהאור יהיה זמנו רק ביום, והחושך יהיה זמנו רק בלילה. ומצינו בחושך שיש לו גבול דכתיב - **קץ שם לחושך** (איוב כח ג.).

ובאור וחושך יתכן לומר יותר, דהקריאה גופא היא ההבדלה, שהבדיל בין האור ובין החושך, והיה זה על ידי שקרא לאור להיות ביום ולחושך להיות בלילה. ואף אם לא נסכים לכך אלא ה'יבדל' הוא כבר ההבדלה, אך קריאת השם הוא הוא הקביעה שלא יחזור ויתערבב.

וכך אמרו בגמרא (פסחים ב.) - **קרייה רחמנא לנהורא ופקדיה אמצותא דיממא, וקרייה רחמנא לחשוכא ופקדיה אמצותא דלילה.** ולכאורה נראה הדבר בדרך דרש, שמפרש 'ויקרא' - 'קרייה רחמנא לנהורא', כאדם שקורא לחבירו ומצווהו. אכן לפי מה שנתבאר כאן הרי זה ממש פשוט של מקרא, שתחילה היה רק מציאות הברואים של האור והחושך, ועתה ציוה הקב"ה שיהיו עומדים בגבולם, שיהיה האור עומד בזמן מסוים, והוא יהיה 'יום', והחושך בזמן מסוים והוא יהיה 'לילה'.

ג. וכן מצינו ברקיע שהיה צריך העמדת גבול וחיזוק בין השמים העליונים למים התחתונים - **בהכינו שמים שם אני בחוקו חוג על פני תהום. באמצו שחקים ממעל בעוזו עינות תהום** (משלי ח, כז). ובחז"ל נתפרש יותר שאמרו שהיה הרקיע

וירא אלוים את האור כי טוב, ויבדל אלוים בין האור ובין החושך. ויקרא אלוים לאור יום ולחושך קרא לילה (בראשית א, ד.).

ולא נתברר, קריאה זו של האור והחושך כיום ולילה, מה עניינה ומה צורך יש בה לבריאת העולם, והרי בשאר כל הבריות כגון שמש וירח ואילנות ובהמות וחיות, לא נזכר בתורה שקראם בשם. ואכן מצינו עוד קריאת שם בבריאת העולם בעוד שני פסוקים.

בבריאת הרקיע ביום השני - ויעש אלוים את הרקיע ויבדל בין המים אשר מתחת לרקיע ובין המים אשר מעל לרקיע ויהי כן. ויקרא אלוים לרקיע שמים.

וכן ביום השלישי - **ויאמר אלוים יקוו המים מתחת השמים אל מקום אחד ותראה היבשה ויהי כן. ויקרא אלוים ליבשה ארץ ולמקוה המים קרא ימים.** ועיין במה שכתב בזה רבינו שליט"א בקונטרס 'ביאורים על התורה'.

ונראה להוסיף על דברי מו"ר, דהנה בשלשה דברים אלו מצינו בנ"ך ובחז"ל שנקבעו בהם 'גבולות'.

א. בארץ וימים נזכר בכמה מקומות -

האותי לא תיראו נאום ה', אם מפני לא תחילו, אשר שמתי חול גבול לים, חק עולם ולא יעברנהו, ויתגעשו ולא יוכלו, והמו גליו ולא יעברנהו (ירמיה כ, כב).

אתה הצבת כל גבולות ארץ, קיץ וחורף אתה יצרתם (תהילים עד, ז).

על הרים יעמדו מים וגו' גבול שמת בל יעבורו, בל ישובו לכסות הארץ (תהילים קד, ט).

ויסך בדלתים ים בגיחו מרחם יצא. בשומי ענן לבושו וערפל חתולתו. ואשבור עליו חוקי ואשים בריח ודלתים. ואמר עד פה תבוא ולא תוסיף ופא ישית בגאון גליו (איוב פרק לח, ח).

בשומו לים חוקו ומים לא יעברו פיו, בחוקו מוסדי ארץ (משלי ח, ז).

וצריך להבין, דהיכן נתפרש במעשי בראשית שיש גבול לים ולארץ, שכל הכתובים חוזרים ומדגישים את הצבתו.

ונראה דזה כוונת הכתוב 'ויקרא אלוים'. כלומר שבמאמר הבריאה 'יקוו המים' עדיין רק נצטוו להקוות במקום אחד, ועדיין לא נקבע שישארו שם, ושמה יחזרו ויצפו את הארץ, שהרי לפני המאמר של יקוו המים היו המים על פני כל הארץ והוצרך המאמר להקוותם, אם כן בטבעם הוא להתפשט, ולכן צריך עוד לצוות שלא ישובו להתפשט כמו שהיו אלא מאמר ה' יעמוד לעולם. וכמו שמצינו שמשבח הפסוק

ואורח צדיקים כאור נוגה (משלי ד, יח)

לחנך את בנו בתום לב.

מידי מוצאי שבת היה ההילולא של רבי אבהו גורם נחת רוח עצום לפני הקב"ה. ובשבת זו, לעומת רבי אבהו אשר לפי הנסיבות וויתר על מנהגו, הרי שאביו שבשמים, לא ויתר כלל וכלל, ויצא רצון מלפניו, לגרום לרבי אבהו, שלא להפסיק ממנהגו הקדוש והנורא, לתפארת השבת יום השמחה הפרטית של הקב"ה בעצמו.

הקב"ה בעל השמחה, עלה ברצונו לסלק את הבשר שהצניעו רבי אבהו ובנו - למלוה מלכא, כדי להכריח אותם לשוב לקנות עגלא תילתא, וראו זה פלא למרות שיש חולדות בכל מקום הממתינות לאכול בשר, אשר היה הקב"ה יכול לעשות שליחותו על ידיהם מכל מקום בחר הקב"ה בדרך נפלאה ופומבית לגלות את רצונו ושמחתו בסעודת רבי אבהו.

והנה בעיצומה של מנוחת השבת נפל פחד ובהלה על יושבי העיר כי נודע כי עלה אריה מן היער אל תוך הישוב, כולם עלו לגג להישמר ממנו, ומשם היו בטוחים ושלווים להסתכל במראה האריה, אחד מברואי בראשית אשר גם עליו אמר הבורא טוב מאוד.

בתחילה חששו שיטרוף צאן מכלאותם, אך מיד הבחינו כי הוא מדלג על צאן ובקר שהיו בדרכו, וכאילו בא לבקר בעיר לכבוד שבת קודש.

והנה למרבה התמהון ניגש האריה אל ביתו של האמורא הקדוש רבי אבהו, ויהי הדבר פלא פלאות, כי הארי בא לבית הצדיק נוטר ומגין העיר, אשר בזכותו מוגנים ונושעים כל בני הישוב, ואז יוצא הארי ובפיו כזית בשר ממאכלי השבת של רבי אבהו, וישב הארי ליער שקט ושאנן, ותרב התמיהה והפליאה גברה, מה ביקש האי אריא דבי עילאי בשיירי מאכלי רבי אבהו.

נודע בזה כי אכן רצויה היתה לפני הקב"ה דרכו של רבי אבהו, ואחר שקיבל רבי אבהו ההורמנא מן שמיא, ענה תשובה ברורה לאבימי בנו חביבו, אכן ראוי וראוי להפריז על המידה, ולתת הכל כאשר לכל, כשהלב בוער באש רשפי שלהבת ק-ה של אהבה לפניו יתברך.

ובזה רמז לו הקב"ה כשם שקיבלת סברת בנך, כך אני אביך שבשמים מקבל סברתך, ואם הבנת, וליבך אמר לך כי כך ראוי לנהוג, הנני שמח בסברתך, ושלחתי לפניך את האריה לאמר לך: חזק ואמץ בדרכך.

א.ב.ח.

מסעודת השבת ולאכלו במלוה מלכא.

הבה נתבונן ונעקוב בדריכות אחר הנהגתו של רבי אבהו בפרשת דרכים זו, מחד הרי יש בידו הנהגה נשגבה ויקרה לכבוד השבת, ומאידך, כאן הבן שואל בכנות. מה יעשה רבי אבהו? לכאורה, יכול היה רבי אבהו לשמוח בשאלת בנו ולגייס את שאלתו, כדי להטיף באזנו להגזים ולאמר לו מה את שח? אין זה הפסד, הרי זה כל כך חשוב ונחוץ! אך בסגנון זה לא רצה רבי אבהו לדבר ולאמר כי חשש שמא תהא בכך הפרזה לומר, כאילו מנהג זה יתד היא שלא תמוט.

ואם יאמר רבי אבהו לבנו, צדקת בשאלתך אך אני אמשך במנהגי 'מטעם כמוס' הרי בזה יסתתמו טענותיו, וזרועות חכמה יגדעו, וכבר אמר החכם: העושה את ה'טעם לכמוס' סופו לעשות את ה'כמוס לטעם'.

ק"ו שחם מלהזכיר שיאמר הצדיק לבנו, שתוק בני שתוק, 'על אבא לא שואלים שאלות' כי דרך זו, היא ביטול, של פרשת והיה כי ישאלך המורה לנו בתרתי, א' להאיר פנים להחכים הבן ב' כי מעשי האב בפני בניו צריכים להיות 'ראויים לבילה' של פרשת 'והיה כי ישאלך'.

והנה רבי אבהו בחר בדרך פשוטה יותר מכל העולה בשרעפניו, רבי אבהו אמר לבנו, אתה צודק, יפה שאלת, מעתה נשנה על פיך את המנהג הקבוע בביתנו, נשמע לעצתך החכמה והנבונה, צדקת בני.

כי רבי אבהו היה גבוה מעל גבוה, ורחוק מרחק עצום, מאותם הורים החוששים שיפגם כבודם בעיני בנם אם יודו ויאמרו לו צדקת! ואנשים כערכינו, היו נחרדים מרעיון כזה של כניעה לסברת הילד, והיו טוענים כי בכך יתערער מעמד האב, ואושריות האמון תיהרסנה, הילד ירים ראש, וימרוד במוריו.

זאת ועוד: למה שההורה יפסיד הנהגה החביבה עליו בשביל ילד צעיר וקט.

כי הביטו וראו רבי אבהו שש ושמח לראות את בנו שואל תוהה וחוקר, והוא בשמחה הודה לדבריו, ביודעו כי בכך הוא מתחנך להקשות לתרץ, ולחדש חידושים בתורת אביו שבשמים.

הגיעה השבת הבאה, ואף שרבי אבהו חפץ מאד מאד, בעיגלא תילתא - כי זה היה עבודה יקרה ונכבדה בעיניו - שהרי צדיקים חביבין עליהן ממונם, ואם הוציא רבי אבהו כל כך הרבה ממון על כך, ידענו כי בזאת התבטא קשר אמיץ בינו לבין הבורא נותן השבת, - ובכל זאת כבש רבי אבהו את רצונו העז - למען לילך בדרך ישרה

מה נהדר היה מראה האמורא הקדוש רבי אבהו ע"ה, בצאתו מבית קדושת השבת, כי זרח ממנו אור שמחתו העצומה והאושר הגדול ממתנת השבת חצובת גזני מעלה, לאשר במשך יום השבת ניזון והשביע נפשו מיופי זוהר השבת, וגאו רגשותיו מאד מאד בגמרה של שבתא, ולכן בצאת השבת כמו הורגש רצון עז והכרח ללוות הכלה בכבוד עצום.

ולכן בחר רבי אבהו להכין מלוה מלכא, באופן מורחב מאד לערוך שולחן עצום וכביר, וכך היה מנהגו של רבי אבהו, לאחר ברכת הבדלה על כוס יין מלא, היה מפזר ומוציא סכום עתק לרכוש בהמה משובחת מזן נדיר מאד 'עיגלא תלתא', ואחר השחיטה ההכנה והעריכה, היה טועם ממנה מעט מזעיר, וכל שאר חלקי הבהמה השמנה, היה הולך לאיבוד. ולמה לא היה רבי אבהו טועם מעט יותר? משום שהצדיק במוצאי שבת "אינו צריך אלא לכזית", מרוב ההידור בשילוש סעודות משובחות של עצם עיצומו של השבת עצמה.

וכך אותה בהמה משובחת ויקרה אשר נשפכו עליה דמים מרובים, היתה מועברת צורתה ולקבורה אזלא, והא גופא היה גורם ששון ושמחה לבעליה כי חפץ בה להראות לנפשו, ולבטא לה שמחת משבתיה, ע"י כעין הקרבת קרבן לכבוד שבת מלכתא.

משמע היה: כי רבי אבהו לא קיבל הנהגה זו מרבותיו, וגם לא היה לו אסמכתא לכך, אלא שזה היו מרגשות ליבו, אשר גאו בהגדיל עליו כח השבת, וכאילו לא אזר חיל לכבוש את הרצון הנעלה הלאה.

כך היה נוהג שנים רבות עד שנולד לו בן חכם ואבימי שמו, ונתעורר מקום למחשבה כי הן אמנם נכון הדבר שלא לרסן ולחסום רגשות לב עמוקים של עבודה כלפי הקב"ה, אולם זאת נכון רק כאשר הדבר נעשה בינו לבין קונו, אך כאשר ישנם שומעים ורואים עוקבים ומעיינים, הדבר שונה לחלוטין. כי כבר אין כאן את חמדת הסוד המתוק של השעשועים בין היהודי ליוצרו, אלא יש כאן פומביות והדבר מקבל משמעות של קביעות ועיקר. כאשר צופים, זה כבר בחינת הוראה. ישנם הנהגות שהן נכונים לעצמם אך אינם מתאימים להיות דוגמא לחיקוי.

רבי אבהו המשיך במנהגו מתוך שימת לב לתגובתו והבנתו של אבימי בנו, והנה הגיעה השעה ואבימי גדל, נעשה בר-דעת ומבין, ואז אתא ושאל את אביו בחן ובחכמה: למה לך להפסיד כל כך, ניתן להשאיר מעט בשר

נברא במקביל באותו סדר של חלקו השני. שביום הראשון נברא כללות הבריאה. וביום השני נפרד החלק התחתון מהחלק העליון, וביום השלישי נפרד בחלק התחתון עצמו הארץ מהים. ולכן נחשב שביום הראשון נבראו השמים, וביום השני נפרד הים מהשמים, והוא יום בריאת הים, וביום השלישי נפרד הארץ מהים והוא יום בריאת הארץ. וכמו כן בחלקו השני של השבוע באותו סדר נבראו הצבאות, ביום הרביעי צבא השמים. ובחמישי צבא הים, ובשישי צבא הארץ.

ובזה מבואר לשון הכתוב כמין חומר – 'כי ששת ימים עשה ה' את השמים, ואת הארץ, את הים, ואת כל אשר בס'. שבדברים קצרים אלו כבר נתן טעם למה היה נצרך ששת ימים לבריאה, ופרט כל בריאת ששת הימים ומה נברא בכל יום. דכיון שיש שלוש חלקי מקומות בבריאה, השמים, והארץ, והים, על כן הוצרכו שלשת הימים הראשונים, ואחר כך עוד שלשה ימים ל'את כל אשר בס', כי 'כל אשר בס' מכוון על כל שלושת המקומות, יום אחד ל'אשר בס' בשמים, ויום אחד ל'אשר בס' בים, ויום אחד ל'אשר בס' בארץ. וממילא מבואר כאן שהבריאה מעצם טבעה צריכה להיעשות בששת ימים, והיום השביעי הוא שבת לה'.

כתיב - כי ששת ימים עשה ה' את השמים ואת הארץ את הים ואת כל אשר בס וינח ביום השביעי (שמות כ).

וצריך להבין למה דווקא כאן פירט הכתוב את הבריאה של הים, והנה בפסוק ושמו (שם לא) כתיב רק 'את השמים ואת הארץ', וזה מובן ששמים וארץ כללות הבריאה, אבל אם כבר ירד לפרטי הבריאה, מה מיוחד בים יתר על שאר חלקי הבריאה.

ונראה שבא כאן הכתוב לתת טעם למה הוצרך ששת ימים לבריאת העולם, שכל יום נבראו עוד חלקים בבריאה, ומצינו שביום הרביעי נבראו צבא השמים, ובימי חמישי ושישי נבראו בעלי החיים. ומשום מה הוצרך לזה שני ימים, ומה מוכח שהים הוא חלק חשוב בבריאה בפני עצמו שמצריך יום מיוחד לבריאת הדברים אשר בו, ולכן נבראו ביום חמישי ברואי הים, וביום השישי ברואי היבשה.

והנה בחלקו הראשון של השבוע נבראו חלקי הבריאה עצמם, השמים הים והארץ, ובחלקו השני של השבוע נבראו צבאותיהם, ביום הרביעי נברא צבא השמים, וביום החמישי צבא הים, וביום השישי צבא הארץ. ונראה שגם בחלקו הראשון של השבוע

בפסוק - ויאמר ה' אמצה את האדם אשר בראתי מעל פני האדמה מאדם עד בהמה וגו' (בראשית ו, ז).

ועיין ברש"י שמביא שני מהלכים מדוע בא המבול גם על כל הבעלי חיים, א' משום דאף הם השחיתו את דרכם, ב' דהכל נברא בשביל האדם וכיון שהוא כלה מה צורך באלו. והנה בפרשת נח (בראשית ז, כב) כתוב מכל אשר בחרבה מתו, וכתב שם רש"י ולא דגים שבים.

וצ"ע התינה לפי הפירוש שטעם מיתת הבע"ח הוא משום שגם הם חטאו דלפ"ז נימא דדגים לא חטאו ולכן לא מתו, אך לפי הפירוש שהטעם שמתו הבע"ח הוא מחמת שכל ייעודם בעולם הוא לצורך האדם, א"כ מאי שנא דגים משאר בעלי חיים דהא שווים הם בענין זה.

וכן מצאנו כשמתואר במקרא ענין עמידת הבע"ח לצורך האדם דמוזכר הדגים יחד עם שאר בע"ח, ככתוב (בראשית א-כח) מלאו את הארץ וכבשוה ורדו בדגת הים ובעוף השמים ובכל חיה הרומשת על הארץ.

הרב דוד ולס

מיטב הברכות

נשגור קדם איש חסידות ורב תבונות, המכבד את ה' בנעימות קולו, הרוח הטהור שבחבורתו הרב **שמואל חשין** שליט"א לרגל השמחה השרויה במועד בהולדת הבן יהו צפון שייכה לרוות רוב נחת דקדושה ממנו ומכל יו"ח, ואף מוב וחסד ירדפוהו כל ימי חייו. המברכים מקרב לב יצחק פסח קלצקין - חיים צבי אייזנבך עובדיה חומיני - נואיר אקער יהודה יעקב שיינברגר - אפרים חשין יוסף קלצקין

ברכת מו"ל טוב

שלוחה בזה לידידו היקר והחשוב הרב **אשר גפנר** שליט"א לרגל הולדת הבן במו"ט ארגון הבחורים בית שמש / דוד מרגלית

ברכת מו"ל טוב

שלוחה בזה לידידו היקר והחשוב הרב **שמעון מינצברג** שליט"א לרגל הולדת הבת במו"ט יוסף בנימין רובין - אליהו קצבורג אורי דולצמן - עמרם גרובר

ברכת מו"ל טוב

שלוחה בזה אל מעלת כבוד ידידו הדגול, מופלג בתורה ובמידות תרומיות, ארי שבחבורה, מאיר פנים לכל אדם, איש חי ורב פעלים לתורה ולתעודה ה"ה הרב **שמואל חשין** שליט"א ראש ארגון הבחורים קהל עדת ירושלים לרגל לידת בנו במו"ט יתן ה' ויזכה לרוות רוב נחת ממנו ומכל יו"ח מתוך בריאות ונחת והרחבת הדעת המברכים בכל גופש תלמידי ארגון הבחורים ישיבה גדולה / ירושלים - בני ברק - מודיעין עילית

תודתנו וברכותנו נתונות

לידידו היקר והחשוב הרב **משה חיים בלוי** שליט"א על השתתפותו עבור הוצאת הגליון לרגל השמחה השרויה במועד בהולדת הבת במו"ט

ברכת מו"ל טוב

שלוחה בזה לידידו היקר והחשוב הרב **משה חיים בלוי** שליט"א לרגל הולדת הבת במו"ט דוד שליונגר - משה חובנגר - בענדט שליונגר

תודתנו וברכותנו נתונות

לידידו היקר והחשוב הרב **אשר גפנר** שליט"א על השתתפותו עבור הוצאת הגליון לרגל השמחה השרויה במועד בהולדת הבן במו"ט

תודתנו וברכותנו נתונות

לידידו היקר והחשוב הרב **שמואל חשין** שליט"א על השתתפותו עבור הוצאת הגליון לרגל השמחה השרויה במועד בהולדת הבן במו"ט

תורה ודעה

הודעה

הננו להודיע לחברי הקהילתנו כי ניתן להשיג את האוגדנים של גליוני תורה ודעת שנת תשס"ו-ז אצל הנציגים בבתי הכנסת לפרטים 0527615923 **בברכת התורה**

ארגון פלא יועץ

מו"ל טוב

מקרב לב נשגור מיטב הברכות קמיה ידידנו רענו הנעלה, איש האשכולות ורב תבונות אהוב על המקום אהוב על הבריות, רב הפעלים לתורה ולחסד, רבים הננים ממנו עצה ותושיה בהשכל והגיון ובמסירות נאמנה ה"ה הרה"ג ר' **יהושע בק** שליט"א לרגל השמחה השרויה במועד בנושאי בתו תחי' **בורא עולם בקיין השלם זה הבין** **ה. י. גפנר** **דוד לוי** **צוות הארגון**

ברכת מו"ל טוב

שלוחה בזה לאחינו היקר והחשוב הרב **שמואל חשין** שליט"א לרגל הולדת הבן במו"ט **משפחת חשין**

תורה ודעה

ברכת מו"ל טוב

לידידו היקר הנעלה, איש האשכולות רב תבונות רב הפעלים לתורה ולתעודה מופלג בתורה ובמידות תרומיות הרה"ג **מנחם שיינברגר** שליט"א לרגל הולדת הבת במו"ט יהו צפון שייחיה רוב נחת דקדושה ממנו ומכל יו"ח, **המערבת**

ג'ס'מן טוב ובמזל טוב

בשבח והודיה לבורא עולם מתכבדים אנו להזמין להשתתף בשמחת נשואי בנינו היקרים החתן **הכלה פנחס גיטל** שתתקיים א"ה בשעת"מ ביום שני פרשת נח כ"ח תשרי תשס"ט באולמי 'תמיר' א ירושלים החופה בשעה 6:00

נשמח לראותכם משתתפים בשמחתנו **הווי הכלה לוי יצחק שושן יהושע בק**

ג'ס'מן טוב ובמזל טוב

בשבח והודיה לבורא עולם מתכבדים אנו להזמין להשתתף בשמחת הבר מצוה החתן **בנימין זאב נ"י** שתתקיים א"ה ביום ב' פרשת נח כ"ח תשרי תשס"ט באולמי 'תמיר' ירושלים קבלת אורחים משעה 8:00

נשמח לראותכם משתתפים בשמחתנו **בברכה יצחק דוד חשין** המזמנת פריסות לחברי הקהילה לא נשלחו

ג'ס'מן טוב ובמזל טוב

בשבח והודיה לבורא עולם מתכבדים אנו להזמין להשתתף בשמחת נשואי בנינו היקרים החתן **יונתן חנה** שתתקיים א"ה בשעת"מ ביום שלישי פרשת לך ו' חשוון תשס"ט באולמי 'אורמנות וולף' ירושלים החופה בשעה 4:00

נשמח לראותכם משתתפים בשמחתנו **הווי הכלה שמעון שלמה פרסבנו שמואל קורבליט**

ברכת מו"ל טוב מקרב לב

אשגור ליד"ג רב פעלים להרצת תורה בקהילתנו הקדושה הרב **שמואל חשין** שליט"א לרגל הולדת הבן במו"ט **עובדיה חומיני**

ברכת מו"ל טוב

שלוחה בזה לידידו היקר והחשוב הרב **יהושע בק** שליט"א לרגל השמחה השרויה במועד בנושאי חבת ע"ג בשעת"מ יהא רעווא שיבנו בית נאמן בישראל בבנין עדי עד, ויזכה לרוות נחת מהם ומכל משפחתו הכבוד. **יוסף לורברבו - ראובן קרויור יעקב טורנהיים**